

Bratislava 20.5.2022

Vec:

**Bálint Bartalos: Patrocíniá v symbolike farností Bratislavskej župy v 19. storočí.
Školiteľský posudok diplomovej práce**

V ostatných rokoch sa iba zriedka vyskytnú diplomové práce, ktoré nie sú iba prehľadovým kompilátom, rezumujúcim stav výskumu študovanej problematiky, ale svojím kreatívnym spôsobom predkladajú vlastný bádateľský príspevok mladého autora. Diplomová práca študenta Bálinta Bartalosa patrí k takýmto zriedkavým výnimkám.

Témou diplomovej práce sú pečate cirkevných právnických osôb - predovšetkým farností - Bratislavskej župy, ktorých odtlačky sú zachované vo fondoch Štátneho archívu v Bratislave.

Práca je výsledkom mnohomasáčného systematického výskumu zdigitalizovaných pečatí, ktoré autor podľa vypracovanej odbornej terminológie systematicky zanalyzoval a skatalogizoval. Kvantitatívne veľmi rozsiahla práca pozostáva z dvoch častí. V prvej časti autor identifikoval farskú sieť v Bratislavskej župe a analyzoval patrocíniá farností ako ich základné identifikačné znaky, formálne znaky farských pečatí a ich ikonografiu. V druhej časti autor predložil systematický katalóg pečatí s ich popisom a vyobrazením.

Diplomová práca je výsledkom interdisciplinárneho prístupu k problematike, ktorý integroval historickú i teologickú perspektívu cirkevnohistorického výskumu a v rámci historického prístupu postupy a metódy cirkevnohistorickej vedy a viacerých pomocných vied historických, predovšetkým sfragistiky, paleografie, epigrafiky, toponomastiky a heraldiky, ktorých špecifický vokabulár a metódy si autor veľmi dobre osvojil. Práca je v istom zmysle priekopníckym dielom, pretože pre Bratislavskú župu takýto systematický analytický súpis farských pečatí dosiaľ neexistoval.

Diplomová práca je logicky a vyvážene štruktúrovaná. V prvej kapitole prvej – teoretickej časti diplomand vymedzil základné vecné, časové a priestorové charakteristiky problematiky a pramennej bázy a vysvetlil základné pojmy, metodologické postupy a súčasný stav výskumu.

V nasledujúcej, z cirkevnohistorického pohľadu mimoriadne zaujímavej kapitole autor analyzoval fenomén farských patrocínií v širších historicko-teologických súvislostiach (vývoj kultu svätých všeobecne a na Slovensku resp. v Uhorsku osobitne, patrocíniá ako identifikačné symboly farností, ich vznik a vývoj) a začlenil vývoj patrocínií na území Bratislavskej župy do širšieho cirkevnohistoricko-teologického kontextu slovenských a uhorských dejín. V nasledujúcich kapitolách diplomand analyzoval ikonografiu soteriologických, mariologických a hagiologických patrocínií a napokon jazyk a písmo pečatí.

Okrem samotnej pramennej bázy – rozsiahleho zdigitalizovaného súboru farských pečatí – autor reflektoval aj jestvujúcu vedeckú literatúru, ktorej rozsiahly zoznam zahŕňa prakticky všetky jestvujúce relevantné tituly k študovanej problematike v slovenskom jazyku a viaceré zásadné publikácie v ďalších jazykoch (maďarskom, českom, anglickom, nemeckom). Teoretická časť je

veľmi vhodne doplnená farebnými grafmi, ktoré prehľadne ilustrujú vývoj jednotlivých druhov a kategórií farských patrocínií v priebehu storočí.

Osobitne treba tiež vyzdvihnúť, že práca je napísaná kultivovaným akademickým jazykom.

Z pohľadu školiteľa sa tiež žiada dodať, že autor pracoval na diplomovej práci systematicky dlhé mesiace a pravidelne konzultoval so školiteľkou aj externým konzultantom, heraldikom Dr. Ladislavom Vrtelom.

Z vecného hľadiska má školiteľka iba niekoľko drobných poznámok. Väčšina z nich vyplýva zo skutočnosti, že sa autor sústredil v prvom rade na analýzu pečatí z hľadiska pomocných vied historických a na niektorých miestach mu trochu uniklo širšie historické vysvetlenie a kontextualizácia súvislostí.

Z praktického hľadiska je pochopiteľné, že autor potreboval ujednotiť administratívnu terminológiu a rozhodol sa používať paušálne pojem „župa“ aj pre obdobia, keď sa tieto samosprávno-politicko-správne jednotky nazývali komitáty či stolice, v úvodnej historickej časti by však bolo bývalo vhodné používať túto terminológiu trochu diferencovanejšie a historicky konkrétnejšie.

V stručnom historickom prehľade správneho vývoja chýba nie nedôležité dualistické obdobie (1867-1918). Autor správne konštatuje, že po porážke revolúcie 1848/1849 boli šľachtické stolice v rámci centralizačných a konsolidačných opatrení neoabsolutistického rakúskeho štátu zrušené a nahradené civilnými dištriktami ako nevolenými inštanciami štátnej správy na čele s menovanými štátnymi úradníkmi a že po páde neoabsolutizmu v roku 1860 boli tieto dištrikty nahradené štátnymi župami (s. 17). Chýba však uvedenie zásadnej skutočnosti, že po rakúsko-maďarskom vyrovaní v roku 1867 boli župy ako samosprávne orgány opätovne ustanovené a zanikli až vznikom Česko-Slovenska v roku 1918.

V úvodnej historickej časti by sa bolo bývalo zišlo tiež širšie vysvetliť a historicky kontextualizovať niektoré (inak meritórne správne) tvrdenia. Napríklad skutočnosť, že od roku 1791 sa začali zápisnice uhorského snemu písať dvojjazyčne po latinsky a po maďarsky (s. 65). Prečo? Nešlo o nič menej než o počiatky maďarizácie. Alebo skutočnosť, že v roku 1893 bolo v Uhorsku umožnené uzatvárať civilné sobáše (s. 19). V rámci akých udalostí sa tak stalo, prečo, s akými dôsledkami? Napokon, išlo o súčasť nie nedôležitého uhorského *Kulturkampf*, teda zápasu liberálnych vlád a Katolíckej cirkvi o stvárnenie uhorského štátu v laickom alebo kresťanskom duchu.

Podobne by si bolo žiadalo bližšie historicky vysvetliť aj konštatovanie, že prenesenie cirkevných matrik do štátnych archívov „súviselo s dôsledkami politických udalostí vo februári 1948“ (s. 20). Akých udalostí? Nešlo o nejakú okrajovú banalitu, ale o nastolenie komunistického režimu, ktorého konečným cieľom bola likvidácia Cirkvi a dechristianizácia národa. A mimochodom, komunistický režim neprišiel k moci ex nihilo vo februári 1948, ale postupne od roku 1945 a na Slovensku sa definitívne zmocnil vlády už na jeseň roku 1947.

S. 24: Kostol sv. Margity Antiochijskej pri Kopčanoch z veľkomoravského obdobia nie je najstaršou stojacou stavbou na Slovensku. Minimálne rotunda sv. Juraja v Nitrianskej Blatnici je zaiste staršia – pochádza z prvej tretiny 9. storočia, čo je dokonca obdobie predveľkomoravské.

S. 25: Jednovetné vysvetlenie, podľa ktorého kult svätých Cyrila a Metoda „od roku 1861 súvisel so slovenským národným hnutím a preto sa nemohol [v] plnom rozsahu prejaviť“, je trochu pristručné a prikrášľujúce tvrdú realitu, že dualistický uhorský štát tento kult zásadne odmietal, ba v niektorých vyjadreniach považoval priam za fiktívny, takže sa stal de facto zakázaným. Ticho zrejme je to aj z priloženého katalógu patrocínií Bratislavskej župy v 19. storočí, v ktorom sa nenachádza ani jedno jediné cyrilometodské či gorazdovské patrocínium.

S. 64: Bolo by bývalo vhodné vysvetliť, prečo bolo svätoštefanské patrocínium častejšie používané na území Bratislavskej župy než v iných: najjednoduchším vysvetlením sa zdá byť skutočnosť, že toto „vlastenecké“ uhorsko-štátne patrocínium sa dominantne používalo práve v centrách verejného života a verejných štátnych úradov a inštitúcií, teda v centrách reprezentácie štátu.

Tieto drobné výhrady však nič nemenia na skutočnosti, že predložená diplomová práca je vynikajúca záverečná práca, ktorou autor dokázal, že vie samostatne pracovať s literatúrou a prameňmi, argumentovať a formulovať vedecké závery a ktorou prispel k rozšíreniu poznania v študovanej oblasti. Školiteľka prácu hodnotí známku "A".

prof. Dr. phil. Emília Hrabovec

